

## Research Paper

## Assessment the Factors Affecting the Performance of Rural Cooperatives in Savadkooch County, Mazandaran Province, Iran

Hamid Balali<sup>1</sup>, \*Reza Movahedi<sup>2</sup>, Jalal Nazari-Kameroudi<sup>2</sup>

1. Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.
2. MSc., Department of Development & Expansion, Faculty of Rural Development, Civil Engineering College of Hamedan, Hamedan, Iran.



**Citation:** Balali, H., Movahedi, R., & Nazari-Kameroudi, J. (2018). [Assessment the Factors Affecting the Performance of Rural Cooperatives in Savadkooch County, Mazandaran Province, Iran (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 8(4), 577-590. <http://dx.doi.org/10.22059/JRUR.2017.223877.1037>

**doi:** <http://dx.doi.org/10.22059/JRUR.2017.223877.1037>

## ABSTRACT

Received: 31 Dec. 2016

Accepted: 03 Jun. 2017

## Keywords:

Rural development, Rural cooperatives, Performance assessment, Savadkooch County

The agricultural sector is so vast that it is practically impossible to achieve its developmental macro goals without farmers' cooperation as cooperatives. Establishing and developing such enterprises is one of the world's today essentials in current global economy. Therefore, the purpose of this study was to identify the factors affecting the performance of rural cooperatives in Savadkooch County, Mazandaran Province, Iran. The current study has used a surveying methodology. Data collection tool was a researcher-made questionnaire which its validity was verified by a group of experts and the reliability of the questions was tested using the Cronbach's  $\alpha$  test for different parts of the questionnaire and the average calculated  $\alpha$  value was 0.87. The statistical population of the study included two groups of cooperatives' members (N=10257) and rural cooperatives' boards (N=69). The sample size was determined as 376 and 56, respectively for cooperatives' members and boards by using Krejcie and Morgan Table. Then the samples were selected by a randomized proportional sampling method. In order to analyze data, both correlation coefficients like Spearman and Pearson and stepwise multiple regression were used. According to the results, the variables recognizing the cooperatives' tasks and objectives, sympathy between members and boards, supports and contributions of State Cooperative's Administration, relationship between the rural cooperatives and other related organizations, the existence of a strong rural cooperatives' union in the region, participation among the members, and legal governmental supports had a positive and significant effect on the performance of rural cooperatives in Savadkooch County.

## Extended Abstract

## 1. Introduction

The agricultural sector is so vast that it is practically impossible to achieve its developmental macro goals without farmers' cooperation and their cooperatives. Founding such enterprises is one of the building blocks of globalization in today's world in order to achieve mass production with reasonable price in

a global economy pool with a flexible and convergent management. Cooperative approach is one of the best mechanisms for systematic participation of people in economic and social activities that create employment and sustainable livelihoods for vulnerable and low-income people, especially the rural people. Rural producer cooperatives through their mediatory role among rural producers, governments and consumers are a key tool to achieve developmental goals.

Cooperative sector with socioeconomic approach is the only economic sector that by using cooperation, re-

## \* Corresponding Author:

Reza Movahedi, PhD

Address: Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

Tel: +98 (81) 34424195

E-mail: r.movahedi@basu.ac.ir

inforces the spirit of thinking and participation and plays a crucial role in achieving equality and comprehensive development programs. All organizations, whether public, private and cooperatives in order to develop and maintain growth in today's competitive world need an effective performance assessment system by which they examine efficiency and effectiveness of their programs, processes and human resources. Therefore, assessing the performance of rural production cooperatives is necessary for developing agricultural and rural sector, as well as for maintaining these organizations with changes in economic, political, social, technological developments in the globalization era. In this regard, our study aimed to identify the factors affecting the performance of rural cooperatives in Savadkoo County, Mazandaran Province, Iran.

## 2. Methodology

The performance of each organization like a rural cooperative can be reviewed and assessed at three levels; inter-organizational factors (management and human resource development), outer-organizational factors (governmental and non-governmental organizations and relationships), and structural factors (cooperatives principles, goals and strategies). Therefore, the theoretical framework of this study is based on these three factors for assessing the rural cooperatives performance in Savadkoo County. According to this theory and an extensive literature review, the research variables are categorized into three levels: the inter-organizational factors comprising the variables of satisfaction, sympathy and trust, participation, and success in doing activities; the external organizational factors comprising the variables of governmental policies, legal factors, services, cooperatives unions, relationships between cooperatives to other GOs and NGOs; and the structural factors in this study comprising the variables of cooperation culture, control and monitoring, functions and tasks descriptions in the cooperatives, rules and laws in cooperatives, and organizational regulation.

## 3. Results

The current quantitative study is an applied research in terms of purpose and according to data collection method has used a surveying methodology. Data collection tool was a researcher-made questionnaire which its validity was verified by a group of experts, also the reliability of the questionnaire was tested during a pretest process on 30 samples using a Cronbach's  $\alpha$  test for different parts of the questions and the average calculated  $\alpha$  was 0.87. The study population included two groups of cooperatives members (N=10257) and rural coopera-

tives boards (N=69). The sample size was determined as 376 and 56, respectively for cooperatives members and boards by using Krejcie and Morgan Table. Then samples were selected by a randomized proportional sampling method. In order to analyze data both correlation coefficients like Spearman and Pearson and step-wise multiple Regression were used.

## 4. Discussion

The study findings indicate that the cooperatives performance in Savadkoo County was a little lower than average in viewpoints of the cooperatives members, but higher than average in viewpoints of the cooperatives managers. According to the results, the variables recognizing the cooperatives' tasks and objectives, sympathy between members and boards, supports and contributions of State Cooperative's Administration, relationship between the rural cooperatives and other related organizations, the existence of a strong rural cooperatives' union in the region, participation among the members, and legal governmental supports had a positive significant effect on the performance of rural cooperatives in Savadkoo County.

## 5. Conclusion

According to the results, sympathy and mutual trust between cooperatives members showed a significant impact on rural cooperatives' performance. Elimination of administrative obstacles to get loans from regional rural cooperative, providing long-term loans with low commission rate can also improve the performance of the rural cooperatives in each area. The results of this research through reporting and presenting the factors affecting the performance of rural cooperatives can help the rural development planners to improve the performance of rural cooperatives in their region.

## Acknowledgments

This paper was extracted from the PhD thesis of the third author in Department of Development & Expansion, Faculty of Rural Development, Civil Engineering College of Hamedan, Hamedan, Iran.

## Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest.



پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

# ارزیابی عوامل اثرگذار در بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در شهرستان سوادکوه

حمید بلالی<sup>۱</sup>، \*رضا موحدی<sup>۱</sup>، جلال نظری کمرودی<sup>۲</sup>

۱- دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

۲- کارشناس ارشد، گروه آبادانی و توسعه، دانشکده آبادانی و توسعه روستاها، مؤسسه آموزش عالی عمران و توسعه، همدان، ایران.

## حکیده

تاریخ دریافت: ۱۱ دی ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: ۱۳ خرداد ۱۳۹۶

توجه به تعاونی‌های تولید روستایی می‌تواند نقش بسیار مؤثری در اقتصاد هر روستا و پیرو آن اقتصاد بخش کشاورزی در کشور داشته باشد. برپایی چنین تشکلهایی در دنیای امروز جایگاه ویژه‌ای در اقتصاد جهانی دارد. بنابراین هدف از این تحقیق بررسی عوامل مؤثر در افزایش عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی شهرستان سوادکوه در استان مازندران است. روش تحقیق حاضر پیمایشی است که برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسش‌نامه محقق‌ساخت استفاده شد. متخصصان، رویایی سوالات آن را تأیید کرده‌اند و پایایی پرسش‌نامه با ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف محاسبه شد که میزان آن به طور متوسط ۰/۸۷ به دست آمد. جامعه آماری تحقیق دو گروه شامل اعضا و ارکان مدیریتی شرکت‌های تعاونی روستایی به ترتیب ۱۰۲۵۷ و ۶۵ نفر بوده‌اند. از بین آن‌ها ابتدا با استفاده از جدول کرجسی مورگان حجم نمونه‌ها به ترتیب ۳۷۳ و ۵۶ تن تعیین شد. با استفاده از روش نمونه‌گیری انتساب متناسب و تصادفی نمونه‌های مدنظر انتخاب شدند. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضرایب همبستگی اسپیرمن و پیرسون همچنین از روش رگرسیون چندمتغیره به روش گام‌به‌گام استفاده شده است. بر اساس یافته‌ها، شناخت وظایف و اهداف‌های تعاونی، همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی تعاونی روستایی، حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان، ارتباط تعاونی روستایی با سازمان‌های مرتبط، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی در منطقه، مشارکت‌پذیری بین اعضا و حمایت‌های قانونی دولت، اثر مثبتی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی شهرستان سوادکوه دارند.

## کلیدواژه‌ها:

توسعه روستایی، تعاونی روستایی، سنجش عملکرد، شهرستان سوادکوه

## مقدمه

آلتمانا<sup>۱</sup> (۱۵: ۲۰۱۵) بیان می‌کند که تعاونی‌ها به دلیل صرفه‌های اقتصادی مقیاس، حیطه‌های کاری متنوع و کاهش هزینه‌های تولید می‌توانند در مقایسه با واحدهای تولیدی مشابه در بخش‌های دیگر درآمد بیشتری را برای اعضای خود به ارمغان آورند. همه سازمان‌ها چه دولتی، چه خصوصی و چه تعاونی‌ها برای توسعه رشد و پایداری در عرصه رقابتی امروز، به نوعی سیستم ارزیابی عملکرد اثربخش نیاز دارند که در قالب آن بتوانند کارایی و اثربخشی برنامه‌های سازمان، فرایند و نیروی انسانی خود را بسنجند (Arabmazar, Hosseini, & Shafiee, 2009: 10). از این رو بررسی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی برای رشد و توسعه بخش کشاورزی و روستایی، فعالیتی ضروری به‌شمار می‌آید.

به طور کلی عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی در سه سطح قابل بررسی و تفکیک است: عوامل درون‌سازمانی (نیروی انسانی و مدیریت)، عوامل بیرون‌سازمانی (سازمان دولتی و سازمان غیردولتی) و عوامل ساختاری و بین‌سازمانی (جایگاه تعاونی‌ها در اقتصاد کشور و قانون تعاون) (Baseri, Sadeghi, & Khaksar,

تعاونی‌های تولید روستایی به دلیل نقش رابط خود بین تولیدکنندگان روستایی، دولت و مصرف‌کنندگان، عامل مناسبی برای رسیدن به اهداف توسعه به شمار می‌روند. برپایی چنین تشکلهایی در دنیای امروز می‌تواند نقش مهمی در اقتصاد جهانی ایفا کند، به گونه‌ای که قادرند با مدیریت انعطاف‌پذیر و همگرا در بازار رقابتی، محصول مناسب را با قیمت مناسبی عرضه کنند (Ansari, 2003: 135). بخش تعاون با رویکرد اقتصادی اجتماعی تنها بخش اقتصادی است که با بهره‌گیری از همیاری، تقویت روح تفکر و مشارکت جمعی، ابزار مناسبی در برقراری عدالت و توسعه همه‌جانبه محسوب می‌شود (Feyzabadi, 2007: 25). رویکرد تعاونی یکی از بهترین سازوکارهای مشارکت نظام‌مند مردمی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی است که اشتغال و معیشت پایداری برای اقشار آسیب‌پذیر و کم‌درآمد ایجاد می‌کند (Shaabanalifami, Chopanian, Rahimzadeh, & Rasooli, 2006: 90).

1. Altmana

\* نویسنده مسئول:

دکتر رضا موحدی

نشانی: همدان، دانشگاه بوعلی سینا، دانشکده کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی.

تلفن: ۳۴۴۲۴۱۹۵ (۸۱) ۹۸+

پست الکترونیکی: r.movahedi@basu.ac.ir

آموزشی ترویجی قرارداد.

نتایج پژوهش شیردل و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد که با وجود نیاز زیاد کشاورزان به خدمات مختلف تعاونی‌های تولید کشاورزی، این واحدها عملکرد مناسبی در رفع نیاز کشاورزان نداشتند. همچنین بیشترین عملکرد تعاونی‌ها در مرحله کاشت شامل تهیه بذر اصلاح‌شده و کود و سموم و در مرحله قبل از کاشت شامل یکپارچه‌سازی اراضی، توسعه و پوشش نهرها و توسعه سیستم‌های آبیاری بوده است. بر اساس نتایج پژوهش ظریفیان و بهادری (۲۰۱۴)، به ترتیب مهم‌ترین نقطه قوت، ضعف، فرصت و تهدید تعاونی‌های تولید روستایی استان همدان داشتن تخصص کشاورزی مدیرعامل، فقدان الگوی مشخص برای ارزیابی عملکرد مدیران تعاونی، بهره‌مندی از منابع آب و خاک مناسب و پایین‌بودن سطح سواد اعضا بوده است. پورطاهری و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی در زمینه ارزیابی عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در مناطق روستایی مطالعه موردی: شهرستان خرم‌آباد نشان دادند که تعاونی‌های کشاورزی از دیدگاه اعضا از نظر مسائل اجتماعی، اقتصادی و محیطی موفق بوده‌اند، اما از دیدگاه مدیران عامل به ویژه از نظر مسائل اقتصادی و زیست‌محیطی عملکرد موفقیت‌آمیزی نداشتند.

در پژوهشی دیگر، کرباسی و اوحدی (۲۰۱۱) در شهرستان سیرجان نشان دادند که سابقه مدیریتی مدیرعامل و مدت زمان فعالیت شرکت تعاونی در کارایی اقتصادی تأثیری مثبت و مخارج مربوط به تمامی فعالیت‌های شرکت تعاونی و تنوع فعالیت‌ها تأثیری منفی در این کارایی دارند. در این تحقیق عنوان شده است که استفاده از مدیران با سابقه زیاد مدیریتی، اعمال مدیریت صحیح و بهره‌گیری از آموزش‌های لازم و فعالیت‌های ترویجی در ارتقای میزان کارایی اقتصادی این شرکت‌ها مؤثر هستند. نتایج پژوهش باصری و همکاران (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که تعاونی‌های تولید کشاورزی در کاهش میزان مهاجرت روستاییان، افزایش مشارکت روستاییان در کارهای تولیدی و اجتماعی، جذب نیروی کار خارج از خانوار و تغییر نگرش از نگاه سنتی به کشاورزی به نگاه تجاری در بین اعضا و افزایش خودآگاهی اجتماعی روستاییان، نقش مؤثری داشته‌اند.

امینی و اسماعیلی فلاح (۲۰۰۹) در تحقیقی با عنوان «موفقیت تعاونی‌های روستایی استان اصفهان و ارزیابی سازه‌های مؤثر بر آن، با استفاده از روش چندمرحله‌ای به صورت طبقه‌ای متناسب با اندازه انجام‌شده» نشان می‌دهد که سابقه عضویت در تعاونی، ساختار تعاونی، سرمایه تعاونی، رشد سهام هر عضو، سواد، مشارکت و سطح برخورداری از آموزش و سطح آگاهی اعضا، بر موفقیت آن‌ها تأثیر مستقیم اما منفی دارد. متغیرهای میانگین سهام هر عضو، سابقه مدیریت، شناخت و سن افراد بر متغیر موفقیت به صورت مثبت اما غیرمستقیم و متغیر اندازه تعاونی به شکل غیرمستقیم و منفی بر موفقیت تعاونی تأثیرگذار

(3: 2010). بنابراین در این پژوهش عملکرد تعاونی‌های شهرستان سوادکوه با توجه به متغیرهای درون سازمانی (میزان رضایت، میزان همدلی و اعتماد، میزان مشارکت، و میزان موفقیت در انجام فعالیت‌ها) و متغیرهای برون سازمانی (سیاست‌های دولت، عوامل قانونی، خدمات مشاوره، نقش اتحادیه‌های تعاون، رابطه تعاونی با سازمان‌های دولتی و رابطه تعاونی با سازمان‌های غیردولتی) و متغیرهای ساختاری (فرهنگ تعاون، نظارت و کنترل، الگوی مشخص برای شرح وظایف در تعاونی، قوانین و مقررات مرتبط با تعاونی، و نظم سازمانی) بررسی شده است.

## مروری بر ادبیات موضوع

حاجی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود نشان دادند که عامل اجتماعی، شامل میزان آگاهی اعضا از فلسفه و اصول تعاونی، میزان اعتماد بین اعضا در تعاونی، میزان اعتقاد به همکاری و مشارکت بین اعضای تعاونی، میزان رضایت از عملکرد تعاونی، مهم‌ترین عامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی محسوب می‌شود. نتایج پژوهش صادقی و همکارانش (۲۰۱۶) نشان دادند که بین بهبود عملکرد نهادها و سازمان‌های مرتبط با توسعه پایدار روستاها و شاخص‌های توسعه روستایی از نظر اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیست‌محیطی و کالبدی-فیزیکی رابطه وجود دارد.

هادی‌زاده بزاز و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهش خود درباره عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی با رویکرد توسعه کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: شهرستان نیشابور) دریافتند که این تعاونی‌ها در زمینه پایداری اجتماعی بیشتر از حد متوسط، اما در زمینه پایداری اقتصادی کمتر از متوسط و در پایداری زیست‌محیطی ضعیف عمل کرده‌اند. بر اساس نتایج آن‌ها بین رتبه تعاونی‌ها از نظر ارائه خدمات به روستاها و افزایش پایداری کشاورزی در ابعاد مختلف، رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد. نتایج پژوهش محمدزاده چالی و همکارانش (۲۰۱۵) نشان داد که عوامل تأثیرگذار بر کارکرد اتحادیه تعاونی‌های مرتعداری در استان گلستان به ترتیب اهمیت چهار عامل با عنوان برخورداری از منابع و زیرساخت‌ها، انسجام اجتماعی و حمایت نهادی، قابلیت مدیریتی و عضومحوری بوده اند. حاجی و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی دریافتند که پنج عامل شخصیت، مدیریت، سن، شرایط اقتصادی اجتماعی و شرایط فرهنگی بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی در شهرستان نقده در مقایسه با دیگر عوامل تأثیر بیشتری دارند. نتایج پژوهش زند و حسینی (۲۰۱۵) نشان داد که در خصوص افزایش ظرفیت نوآوری در شرکت‌های تعاونی روستایی این عوامل به ترتیب اهمیت نقش دارند: میزان خرید تکنولوژی و تجهیزات جدید، میزان نوآوری و تغییرات جزئی در فرایندهای قبلی در تعاونی‌ها، میزان استفاده از روش‌های بازاریابی جدید، میزان دسترسی مدیریت به اطلاعات لازم برای ایجاد نوآوری که این عوامل را می‌توان در سه گروه کلی سازوکار اقتصادی، سازوکار سیاستگذاری و سازوکار



عملکرد این تعاونی‌ها ایفا می‌کنند. هر بل<sup>۵</sup> و همکارانش (۲۰۱۵) پی بردند که عملکرد تعاونی‌های کشاورزی تحت تأثیر وجود یا نبود مشوق‌ها، توسعه سرمایه اجتماعی و وجود ارتباط قوی بین اعضای خانوار کشاورز با تعاونی قرار دارد و در صورت بهبود وضعیت هر کدام عملکرد تعاونی کشاورزان افزایش می‌یابد.

### روش‌شناسی تحقیق

#### قلمرو جغرافیایی تحقیق

محدوده مکانی پژوهش حاضر شهرستان سوادکوه استان مازندران است که تمامی شرکت‌های تعاونی تولید روستایی این شهرستان، مشتمل بر ۹ شرکت‌های تعاونی تولید روستایی بررسی شده‌اند. برای بررسی نظرات اعضای تعاونی روستایی که ۱۰۲۵۷ عضو دارد، از طریق جدول مورگان تعداد مناسب تعاونی شامل ۳۷۳ عضو تعاونی با نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب انتخاب و پرسش‌نامه مربوط تکمیل شد و از همین طریق برای ارکان مدیریتی شرکت‌های تعاونی تولید روستایی که شامل ۶۵ نفر (مدیرعامل، اعضای هیئت‌مدیره، بازرگ) بوده‌اند، ۵۶ پرسش‌نامه با نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب انتخاب شد که شرح دقیق حجم نمونه بین تعاونی‌ها مختلف و محل استقرار آن در جدول شماره ۱ آورده شده است.

#### روش کار

این تحقیق بر اساس هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی از نوع کمی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسش‌نامه محقق‌ساخت استفاده شد و متخصصان موضوعی روایی سؤالات آن را تأیید کردند. برای محاسبه پایایی ابزار تحقیق ۳۰ پرسش‌نامه تکمیل و آزمون آلفای کرونباخ آن محاسبه شد. آزمون آلفا کرونباخ برای محاسبه همسانی درونی ابزار تحقیق به کار می‌رود. ضریب آلفا در ابتدا کمتر از ۰/۷ ارزیابی شد. با اطلاعات مربوط به ضریب آلفای کرونباخ هر سؤال، سؤالاتی که آلفا کرونباخ را به شدت کم می‌کردند، اصلاح یا حذف شدند تا اینکه در محاسبه پایایی نهایی پرسش‌نامه این ضریب به طور متوسط به ۰/۸۷ رسید. در این تحقیق برای بررسی همبستگی بین متغیرهای با مقیاس نسبی یا فاصله‌ای و رتبه‌ای از ضرایب همبستگی اسپیرمن و متغیرهای با مقیاس ترتیبی و رتبه‌ای از ضریب پیرسون استفاده شد. برای بررسی میزان تأثیر عوامل در عملکرد تعاونی‌ها از روش رگرسیون چندمتغیره به روش گام‌به‌گام استفاده شده است.

#### متغیرها و شاخص‌های تحقیق

متغیرهای مستقل این پژوهش در دو نوع پرسش‌نامه گنجانده

است. سعدی (۲۰۰۷) در تحقیقی با عنوان «آسیب‌شناسی تعاونی تولید کشاورزی در ایران (بررسی موانع توسعه تعاونی‌های تولیدی در اقتصاد کشاورزی ایران، مطالعه موردی استان همدان، شهرستان کبودر آهنگ)» با روش پرسش‌نامه و در کنار آن با استفاده از مصاحبه، مشاهده و مطالعات اسنادی به این نتیجه رسیده‌اند که ۹ آسیب جدی تعاونی‌های تولید را تهدید می‌کند، به گونه‌ای که بی‌توجهی به آن‌ها می‌تواند آینده این نظام تولیدی را به خطر اندازد. این آسیب‌ها عبارتند از: ۱- آگاهی محدود اعضا از اصول و فلسفه شکل‌گیری تعاونی‌های تولید (فقدان بستر مناسب) ۲- گرایش تعاونی‌ها به ارائه خدمات ۳- ضعف آموزش اعضا تعاونی ۴- محدودیت سرمایه تعاونی‌ها ۵- گرایش تعاونی‌ها به دولت ۶- ایجاد تردید به ارکان تعاونی ۷- ضعف اطلاع‌رسانی در تعاونی ۸- نامشخص بودن اولویت وظایف و اهداف تعاونی برای مردم ۹- کاهش حس مشارکت‌پذیری اعضا و بی‌تفاوت شدن آن‌ها به مسائل تعاونی.

روحانی (۱۹۹۷) طی پژوهش خود تحت عنوان «بررسی عملکرد شرکت‌ها تعاونی تولید روستایی استان همدان» عملکرد ۱۸ شرکت تعاونی تولید روستایی را بررسی کرد. نتایج این پژوهش نشان داد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان در دستیابی به هدف‌های ازپیش‌تعیین‌شده که مهم‌ترین آن یکپارچه سازی زمین‌های کشاورزی بود، موفق نبوده است. روستاییان شرکت‌های تعاونی را از خود نمی‌دانند و به عنوان نهاد دولتی به آن نگاه می‌کنند.

ژنگ<sup>۲</sup> و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه خود رفتار کشاورزان و عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در چین را بررسی کردند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد این تعاونی‌ها شامل منطقه کشت، هزینه‌های تولید محصولات کشاورزی، تنوع محصولات کشت‌شده و استفاده نکردن از بیمه کشاورزی است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، ژنگ و همکارانش تقویت تبلیغات در تعاونی، مدیریت استانداردها و در نهایت افزایش کیفیت خدمات ارائه شده را برای بهبود عملکرد پیشنهاد کرده‌اند.

ماهازریل<sup>۳</sup> و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه خود با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در مالزی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد این تعاونی‌ها را مدیریت مناسب، مشارکت اعضا در کارها و همچنین برنامه‌ریزی راهبردی می‌دانند. یولیاندو<sup>۴</sup> و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای که در خصوص عوامل مؤثر بر تقویت تعاونی‌های کشاورزی چای در اندونزی انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که همکاری و تعامل مؤثر با دیگر سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، تلاش برای ایجاد ارزش افزوده و دسترسی به اطلاعات بازار، نقش مهمی در افزایش

2. Zheng

3. Mahazril

4. Yuliando

5. Herbel

جدول ۱. نمونه‌گیری و پراکندگی آن و محل استقرار شرکت‌های تعاونی تولید روستایی

ردیف	نام شرکت تعاونی روستایی	محل استقرار	تعداد اعضا	تعداد هیئت مدیره	تعداد پرسش‌نامه اختصاص داده شده	
					اعضا	مدیریت
۱	شرکت تعاونی روستایی ارش	روستای ورسک	۵۸۸	۸	۲۱	۶
۲	شرکت تعاونی روستایی دی خانقاه پی	روستای فلورد	۸۹۴	۷	۳۳	۶
۳	شرکت تعاونی روستایی سوادکوه	روستای استلک	۱۲۹۷	۸	۴۷	۷
۴	شرکت تعاونی روستایی الاشت	روستای لاله بند	۷۸۶	۸	۲۹	۷
۵	شرکت تعاونی روستایی مهشید	روستای اتو	۹۵۰	۸	۳۵	۶
۶	شرکت تعاونی روستایی مهر	روستای سرخکلا	۴۶۲	۷	۱۷	۶
۷	شرکت تعاونی روستایی لفور	روستای شارقلت	۲۱۰۰	۸	۷۶	۶
۸	شرکت تعاونی روستایی سعادت	روستای کتی لته	۱۳۵۵	۸	۴۹	۶
۹	شرکت تعاونی روستایی ابان	روستای چالی	۱۸۲۵	۷	۶۶	۶
	جمع		۱۰۲۵۷	۶۵	۳۷۳	۵۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

(هیئت مدیره، مدیران عامل، بازرس) نیز مرد بوده‌اند.

می‌توان نتیجه گرفت اکثریت وظایف مدیریتی در شرکت‌های تعاونی روستایی بر عهده مردان است. از نظر رشته تحصیلی، ۱۰۸ نفر با فراوانی ۲۹ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با کشاورزی، ۷۳ نفر با فراوانی ۱۹/۶ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با علوم انسانی، ۶۴ نفر با فراوانی ۱۷/۲ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با علوم تجربی، ۴۶ نفر با فراوانی ۱۲/۳ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با علوم ریاضی، ۴۴ نفر با فراوانی ۱۱/۸ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با علوم فنی و حرفه‌ای و ۳۸ نفر با فراوانی ۱۰/۲ درصد فاقد رشته تحصیلی یا رشته تحصیلی غیر از رشته‌های نامبرده بودند. در میان پاسخ‌دهندگان ارکان مدیریتی شرکت‌های تعاونی روستایی ۲۰ نفر با فراوانی ۳۵/۷ درصد با رشته تحصیلی کشاورزی و فنی و حرفه‌ای، ۱۴ نفر با فراوانی ۲۵ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با علوم تجربی، ۱۴ نفر با فراوانی ۲۵ درصد با رشته تحصیلی مرتبط با علوم انسانی و ۸ نفر با فراوانی ۱۴/۳ درصد با رشته‌ی تحصیلی مرتبط با علوم ریاضی بودند.

اولویت‌بندی عوامل درونی مؤثر در عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه

میزان رضایت‌مندی اعضا

جدول شماره ۲ اولویت‌بندی نظرات اعضای تعاونی‌ها را درباره گویه‌های مربوط به عوامل درونی مؤثر در عملکرد تعاونی‌ها نشان می‌دهد. درباره میزان رضایت‌مندی، نتایج نشان داد میزان رضایت از عملکرد هیئت‌مدیره با میانگین ۳/۱۱ و انحراف معیار ۰/۹۴ و ضریب تغییرات ۰/۳۰ اولین اولویت را

شده است که شامل پرسش‌نامه مربوط به اعضای تعاونی تولید روستایی و ارکان مدیریتی تعاونی تولید روستایی (مدیرعامل، اعضای هیئت مدیره و بازرس) می‌شود. متغیرهای مستقل شامل متغیرهای فردی اعضا و ارکان، ویژگی‌های کلی شرکت‌های تعاونی، میزان رضایت، میزان همدلی و اعتماد، میزان مشارکت، میزان موفقیت در زمینه انجام فعالیت‌ها، عوامل بیرونی و عوامل ساختاری بودند.

در این تحقیق متغیر وابسته که برای ارزیابی عملکرد تعاونی‌ها در نظر گرفته شده است، ترکیبی از متغیرهای اشتغال، سود، میزان سرمایه و میزان پروژه‌های جذب شده است.

## یافته‌ها

### توصیف ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان

میانگین سنی اعضای تعاونی روستایی شرکت‌کننده در پاسخ‌گویی به پرسش‌نامه ۴۱/۲۳ سال است. بیشترین سن در میان پاسخ‌دهندگان ۷۵ سال و کمترین سن ۱۷ سال است. میانه این داده‌ها برابر با ۴۱ سال است. انحراف معیار برابر با ۱۴/۰۸ است. با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده میانگین سنی ارکان شرکت تعاونی روستایی (هیئت‌مدیره، مدیران عامل، بازرس) شرکت‌کننده ۴۲/۵ سال است. بیشترین سن در میان پاسخ‌دهندگان ۶۴ سال و کمترین، ۳۰ سال است. میانه این داده‌ها برابر با ۴۲ سال است (انحراف معیار برابر با ۸/۰۰۲). همچنین در میان پاسخ‌دهندگان اعضای تعاونی روستایی ۳۰۰ نفر مرد با درصد فراوانی ۸۰/۴ و ۷۳ نفر زن با درصد فراوانی ۱۹/۶ بوده‌اند. تمامی ۵۶ پاسخ‌دهنده ارکان شرکت تعاونی روستایی

### اولویت‌بندی تأثیر عوامل بیرونی در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی

برای بررسی عوامل بیرونی مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی از ۹ گویه مطابق با جدول شماره ۳ استفاده شده است. به ترتیب منابع پرداختی بانک‌ها با میانگین ۳/۰۶ و انحراف معیار ۱ و ضریب تغییرات ۰/۳۲، اولین اولویت پاسخ‌دهندگان است که نشان می‌دهد به نظر پاسخ‌دهندگان منابع پرداختی بانک‌ها می‌تواند تحرک نسبی در اقتصاد تعاونی روستایی ایجاد کند. وجود اتحادیه کارآمد تعاونی روستایی در منطقه با میانگین ۳/۱۸ و انحراف معیار ۱/۰۹ و ضریب تغییرات ۰/۳۴ دومین اولویت پاسخ‌دهندگان است. به نظر می‌رسد پاسخ‌دهندگان نقش اتحادیه‌های تعاونی روستایی در منطقه را جزو عناصر مؤثر عوامل بیرونی در افزایش عملکرد تعاونی روستایی می‌دانند. وجود زیرساخت مناسب در بخش با میانگین ۳/۱۲ و انحراف معیار ۱/۱۳ و ضریب تغییرات ۰/۳۶ سومین اولویت را دارد.

### اولویت‌بندی تأثیر عوامل ساختاری در عملکرد تعاونی‌ها

برای بررسی عوامل ساختاری مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی از ۷ گویه مطابق با جدول شماره ۴ استفاده شد. به ترتیب فرهنگ تعاون و همکاری در شرکت تعاونی با میانگین ۳/۲۷ و انحراف معیار ۱/۰۷ و ضریب تغییرات ۰/۳۲، اولین اولویت پاسخ‌دهندگان، نظارت و کنترل مراجع با صلاحیت در تعاونی با میانگین ۲/۹۶ و انحراف معیار ۱/۰۹ و ضریب تغییرات ۰/۳۶۸ دومین اولویت و الگوی مشخص برای شرح وظایف در تعاونی با میانگین ۳/۱۸ و انحراف معیار ۱/۱۷ و ضریب تغییرات ۰/۳۶۸ سومین اولویت پاسخ‌دهندگان است.

### تحلیل داده‌ها

#### مقایسه میانگین‌ها

برای بررسی نظرات پاسخ‌گویان درباره عملکرد تعاونی‌ها از آزمون تی تست تک‌متغیره (مقایسه میانگین یک جامعه با مقدار میانگین متوسط یعنی عدد ۳) استفاده شده است که نتایج در جدول شماره ۵ آمده است. با توجه به اطلاعات این جدول برای فرضیه اول، از آنجایی که مقدار  $t$  به دست آمده ( $-۶/۴۶۰$ ) از حداقل نمره قابل قبول در سطح اطمینان ( $P=۰/۰۵$  و  $t=۱/۶۴۵$ ) کمتر است و مقدار  $t$  مربوطه در سطح معنی‌داری ( $۰/۰۰$ ) به دست آمده است که از حداکثر میزان خطا یعنی ( $۰/۰۵$ ) کمتر است، بنابراین باید فرض  $H_0$  را رد و فرض  $H_1$  را تأیید کرد. در نتیجه عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی شهرستان سوادکوه از نظر اعضا کمتر از حد متوسط است. برای فرضیه دوم، از آنجایی که مقدار  $t$  به دست آمده ( $۰/۴۳۰$ ) از حداقل نمره قابل قبول در سطح اطمینان ( $P=۰/۰۵$  و  $t=۱/۶۴۵$ ) بیشتر است و مقدار  $t$  مربوطه در

دارد و اولویت دوم پاسخ‌دهندگان مربوط به رضایت از پرداخت سود به سهام‌داران با میانگین ۲/۸۸ و انحراف معیار ۰/۹۲ و ضریب تغییرات ۰/۳۱ بود. اولویت سوم پاسخ‌دهندگان مربوط به رضایت از روابط صمیمانه با میانگین ۲/۸۶ و انحراف معیار ۰/۹۳ و ضریب تغییرات ۰/۳۲ بود که نشانگر رابطه مثبت و صمیمانه اعضا در تعاونی‌های روستایی است. رضایت از نحوه بازرسی و نظارت در کارها با میانگین ۲/۵۸ و انحراف معیار ۱/۱۳ و ضریب تغییرات ۰/۴۳، رضایت از نحوه اختصاص سود با میانگین ۲/۳۵ و انحراف معیار ۱/۰۳ و ضریب تغییرات ۰/۴۴ و رضایت از سودآوری تعاونی روستایی نسبتاً کم است که نشان می‌دهد اعضا از روند سودآوری رضایت چندانی ندارند.

### میزان همدلی و اعتماد اعضا

در جدول شماره ۲ همدلی بین اعضای شرکت تعاونی با میانگین ۳/۳۶ و انحراف معیار ۱/۰۵ و ضریب تغییرات ۰/۳۱۴ اولین اولویت از طرف پاسخ‌دهندگان بود. اعتماد به دیگر اعضا شرکت تعاونی با میانگین ۲/۹۴ و انحراف معیار ۰/۹۳ و ضریب تغییرات ۰/۳۱۶ دومین اولویت را بین پاسخ‌دهندگان داشت. روابط دوستانه بین اعضای شرکت تعاونی با میانگین ۳/۳۳ و انحراف معیار ۱/۱۱ و ضریب تغییرات ۰/۳۳ سومین اولویت را میان پاسخ‌دهندگان دارد که نشان‌دهنده وجود همدلی و اعتماد بین اعضا و وجود رابطه صمیمانه و دوستانه بین آن‌هاست.

### میزان مشارکت اعضا

روحیه و حس همکاری و مشارکت با میانگین ۳/۵۹ و انحراف معیار ۰/۹۹ و ضریب تغییرات ۰/۲۷ اولین اولویت را بین پاسخ‌دهندگان دارد. همکاری در پذیرش کارها و مسئولیت‌ها با میانگین ۳/۱۲ و انحراف معیار ۰/۹۷ و ضریب تغییرات ۰/۳۱۲ دومین اولویت پاسخ‌دهندگان و همکاری و مشارکت با اعضای هیئت‌مدیره با میانگین ۳/۲۸ و انحراف معیار ۱/۰۴ و ضریب تغییرات ۰/۳۱۸ سومین اولویت پاسخ‌دهندگان است که سه اولویت برتر نشان‌دهنده انگیزه کافی در اعضای تعاونی برای انجام کارهای دسته جمعی است.

### میزان موفقیت در زمینه انجام فعالیت‌ها

موفقیت در اطلاع‌رسانی فعالیت با میانگین ۳/۳۱ و انحراف معیار ۱/۰۱ و ضریب تغییرات ۰/۳۰ اولین اولویت پاسخ‌دهندگان است. به نظر می‌رسد تعاونی‌های روستایی تحت مطالعه از نظر اعضا وظیفه‌ی اولیه خود را که اطلاع‌رسانی است، به خوبی انجام داده‌اند و موفق هستند. موفقیت در پروژه‌های پذیرفته‌شده با میانگین ۳/۳۷ و انحراف معیار ۱/۰۸ و ضریب تغییرات ۰/۳۲۰ دومین اولویت را دارد. موفقیت در توزیع عادلانه سود بین اعضا با میانگین ۲/۸۱ و انحراف معیار ۰/۹۲ و ضریب تغییرات ۰/۳۲۹ سومین اولویت است.



## جدول ۲. اولویت‌بندی عوامل درونی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه	شاخص
۱	۰/۳۰	۰/۹۴	۳/۱۱	رضایت از عملکرد هیئت مدیره	میزان رضایتمندی
۲	۰/۳۱	۰/۹۲	۲/۸۸	رضایت از پرداخت سود به سهام‌داران	
۳	۰/۳۲	۰/۹۳	۲/۸۶	رضایت از روابط صمیمانه	
۴	۰/۳۴۳	۱/۰۲	۲/۹۵	رضایت از عملکرد مدیرعامل	
۵	۰/۳۴۴	۰/۹۹	۲/۸۹	رضایت از نحوه و کیفیت خدمات	
۶	۰/۳۵	۱/۰۳	۲/۹۳	رضایت از شهرت و جایگاه تعاونی	
۷	۰/۴۱	۱/۰۶	۲/۵۵	رضایت از بازاریابی و جذب پروژه	
۸	۰/۴۲	۱/۱۳	۲/۵۸	رضایت از نحوه بازاریابی و نظارت در امور	
۹	۰/۴۴	۱/۰۳	۲/۳۵	رضایت از نحوه اختصاص سود	
۱۰	۰/۴۵	۱/۰۹	۲/۴۲	رضایت از سودآوری تعاونی روستایی	
۱	۰/۳۱۴	۱/۰۵	۳/۳۶	همدلی بین اعضای شرکت تعاونی	میزان همدلی
۲	۰/۳۱۶	۰/۹۳	۲/۹۴	اعتماد به دیگر اعضا شرکت تعاونی	
۳	۰/۳۳	۱/۱۱	۳/۳۳	روابط دوستانه بین اعضای شرکت تعاونی	
۴	۰/۳۵	۰/۹۹	۲/۸۳	همدلی بین اعضای هیئت مدیره	
۵	۰/۳۷۴	۱/۰۶	۲/۸۴	روابط دوستانه بین اعضا و مسئولان	
۶	۰/۳۷۶	۰/۹۸	۲/۶۲	کمک متقابل بین اعضا و کارکنان	
۷	۰/۳۷۷	۱/۰۱	۲/۵۷	کمک متقابل بین اعضا و هیئت مدیره	
۸	۰/۳۸۴	۱/۱۹	۳/۱	اعتماد اعضا به مسئولان	
۹	۰/۳۸۹	۱/۰۲	۲/۶۱	پایبندی مسئولان و اعضا به تعهدها	
۱۰	۰/۴۰	۰/۹۹	۲/۴۳	اعتماد بین اعضا برای قرض دادن پول	
۱۱	۰/۴۷	۱/۱۹	۲/۵۳	اعتماد بین اعضا برای ضمانت مالی	
۱	۰/۲۷	۰/۹۹	۳/۵۹	روحیه و حس همکاری و مشارکت	میزان مشارکت
۲	۰/۳۱۲	۰/۹۷	۳/۱۲	همکاری در پذیرش کارها و مسئولیت‌ها	
۳	۰/۳۱۸	۱/۰۴	۳/۲۸	همکاری و مشارکت با اعضای هیئت مدیره	
۴	۰/۳۵	۰/۹۶	۲/۷۵	مشارکت در تصمیم‌گیری در استفاده از سود	
۵	۰/۴۱	۱/۱۵	۲/۷۸	خودیاری و کمک مالی در مواقع ضروری	
۶	۰/۳۵	۰/۹۶	۲/۷۵	همکاری در گرفتن پروژه با سازمان‌ها و ادارات دیگر	
۱	۰/۳۰	۱/۰۱	۳/۳۱	موفقیت در اطلاع‌رسانی فعالیت	میزان موفقیت
۲	۰/۳۲۰	۱/۰۸	۳/۳۷	موفقیت در پروژه‌های پذیرفته‌شده	
۳	۰/۳۲۹	۰/۹۲	۲/۸۱	موفقیت در توزیع عادلانه سود بین اعضا	
۴	۰/۴۰	۱/۱۲	۲/۷۵	موفقیت در ایجاد رفاه نسبی سهام‌داران	
۵	۰/۴۳	۱/۲۰	۲/۷۶	موفقیت در ایجاد اشتغال	
۶	۰/۴۹۱	۱/۳۶	۲/۷۷	موفقیت در زمینه پذیرش و جذب پروژه	
۷	۰/۴۹۳	۱/۲۵	۲/۵۳	موفقیت در افزایش سودآوری و درآمدزایی	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳)

جدول ۳. اولویت‌بندی تأثیر عوامل بیرونی در عملکرد تعاونی‌ها

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۰/۳۲	۱	۳/۰۶	منابع پرداختی بانک‌ها
۲	۰/۳۴	۱/۰۹	۳/۱۸	وجود اتحادیه تعاونی روستایی در منطقه کارآمد تعاونی روستایی در منطقه
۳	۰/۳۶	۱/۱۳	۳/۱۲	وجود زیرساخت مناسب در بخش
۴	۰/۳۷۲	۱/۰۹	۲/۹۴	حمایت‌ها و مساعدت‌های شرکت‌های تعاونی استان
۵	۰/۳۷۹	۱/۱۷	۳/۱۰	حمایت و مساعدت‌های اداره تعاون شهرستان
۶	۰/۳۸	۱/۱۴	۳	سیاست‌های دولت در راستای کوچک‌سازی دولت
۷	۰/۳۸	۱/۱۴	۲/۹۶	حمایت قانونی دولت
۸	۰/۳۹	۱/۲۰	۳/۰۲	حمایت، هماهنگی و وحدت رویه بین دستگاه‌های دولتی مرتبط با تعاونی
۹	۰/۴۰	۱/۱۳	۲/۸۱	وجود موانع اداری در پرداخت تسهیلات بانکی

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳)

جدول ۴. اولویت‌بندی تأثیر عوامل ساختاری در عملکرد تعاونی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۰/۳۲	۱/۰۷	۳/۲۷	فرهنگ تعاون و همکاری در شرکت تعاونی
۲	۰/۳۶۸۱	۱/۰۹	۲/۹۶	نظارت و کنترل مراجع ذیصلاح در تعاونی
۳	۰/۳۶۸۸	۱/۱۷	۳/۱۸	الگوی مشخص برای شرح وظایف در تعاونی
۴	۰/۳۹	۱/۱۸	۳/۰۱	بانک اطلاعاتی مورد نیاز تعاونی
۵	۰/۴۰	۱/۲۲	۲/۹۹	قوانین و مقررات مرتبط با تعاونی
۶	۰/۴۳	۱/۲۴	۲/۸۳	نظم سازمانی و ابیین نامه‌های مشخص
۷	۰/۴۸	۱/۲۳	۲/۷۵	تحقیقات علمی در خصوص تعاونی

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳)

داد که متغیرها، حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان، سیاست‌های دولت در راستای کوچک‌کردن دولت، حمایت‌ها و مساعدت‌های در بخش، وجود زیرساخت‌های مناسب در بخش، پرداخت تسهیلات بانکی، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی، تجهیزات مورد نیاز، حس مشارکت‌پذیری بین اعضا، ارتباط تعاونی با دیگر شرکت‌ها و سازمان‌ها، همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی تعاونی، شناخت وظایف و اهداف تعاونی، بانک اطلاعاتی مورد نیاز، قوانین و مقررات مرتبط، نظارت و کنترل مراجع ذیصلاح و تحقیقات علمی با متغیر وابسته رابطه معناداری دارند (جدول شماره ۶).

سطح معناداری (۰/۶۶۹) از حداکثر میزان خطا یعنی (۰/۰۵) بیشتر است، بنابراین باید فرض H0 را تأیید و فرض H1 رد شود. در نتیجه عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی شهرستان سوادکوه از نظر ارکان مدیریتی در حد انتظار و نزدیک به میانگین فرضی است.

#### تحلیل همبستگی

برای بررسی رابطه متغیر وابسته تحقیق (بررسی عملکرد تعاونی تولید روستایی) با متغیرهای مستقل از ضرایب همبستگی اسپیرمن و پیرسون استفاده شد. نتایج آزمون همبستگی نشان

جدول ۵. نتایج آزمون تی تست تک متغیره، مقایسه میانگین یک جامعه با مقدار میانگین متوسط

فرضیه	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	اختلاف میانگین	درجه آزادی	t	Sig.
۱	۳۷۳	۲/۸۴	۰/۴۵	۰/۰۲۳	-۰/۱۵۰۶	۳۷۲	-۶/۴۶۰	۰/۰۰۰
۲	۵۶	۳/۰۱	۰/۳۲	۰/۰۴۴	۰/۰۱۸۹	۵۵	۰/۴۳۰	۰/۶۶۹

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳)

جدول ۶. رابطه بین متغیرهای مستقل تحت مطالعه با عملکرد شرکت تعاونی تولید روستایی

متغیر مستقل	(r) ضریب همبستگی	مقدار معنی داری
حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان	**۰/۱۵۳	۰/۰۰۲
هماهنگی بین دستگاه‌های دولتی مرتبط با تعاونی	۰/۰۵۵	۰/۲۵۸
سیاست‌های دولت در راستای کوچک کردن دولت	**۰/۱۳۴	۰/۰۰۶
حمایت‌ها و مساعدت‌های در بخش	**۰/۲۵۱	۰/۰۰۰
وجود زیرساخت‌های مناسب در بخش	**۰/۲۵۳	۰/۰۰۰
حمایت قانونی دولت	۰/۰۳۴	۰/۴۸۹
پرداخت تسهیلات بانکی	**۰/۱۳۴	۰/۰۰۵
منابع پرداختی بانک‌ها	**۰/۴۰۷	۰/۰۰۰
اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی	**۰/۲۱۴	۰/۰۰۰
تجهیزات مورد نیاز	**۰/۳۳۹	۰/۰۰۰
حس مشارکت‌پذیری بین اعضا	**۰/۳۳۶	۰/۰۰۰
ارتباط تعاونی با دیگر شرکت‌ها و سازمان‌ها	**۰/۳۳۵	۰/۰۰۰
همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی تعاونی	**۰/۵۲۵	۰/۰۰۰
شناخت وظایف و اهداف‌های تعاونی	**۰/۶۶۶	۰/۰۰۰
بانک اطلاعاتی مورد نیاز	۰/۱۱۷	۰/۰۱۶
فرهنگ تعاون و همکاری	۰/۰۷۲	۰/۱۳۵
الگوی مشخص برای شرح وظایف	-۰/۰۱۷	۰/۷۲۰
قوانین و مقررات مرتبط	**۰/۳۰۵	۰/۰۰۰
نظارت و کنترل مراجع ذیصلاح	**۰/۲۹۴	۰/۰۰۰
نظم سازمانی و آیین‌نامه‌های مشخص	۰/۰۲۸	۰/۵۵۸
انجام تحقیقات علمی	**۰/۱۹۵	۰/۰۰۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳)

\*\* معنی داری در سطح ۱٪، \* معنی داری در سطح ۵٪

### تحلیل رگرسیون

۰/۷۰۳ افزایش یافت و ضریب تعیین ( $R^2$ ) ۰/۴۹۴ رسید. به این معنی که ۴۹/۴ درصد تغییرات متغیر وابسته (عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه) با این دو متغیر تبیین می‌شود.

در گام بعدی متغیر سوم، حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان وارد شد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه ( $R$ ) آن برابر ۰/۷۴۰ افزایش یافت و ضریب تعیین آن ( $R^2$ ) به ۰/۵۴۷ رسید. به این معنی که ۵۴/۷ درصد تغییرات متغیر وابسته (عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه) با این سه متغیر تبیین می‌شود.

در گام بعدی متغیر چهارم، ارتباط تعاونی روستایی با سازمان‌های مرتبط، وارد شد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه ( $R$ ) آن برابر ۰/۷۶۰ افزایش یافت و ضریب تعیین آن ( $R^2$ ) به ۰/۵۷۷ رسید.

در گام بعدی متغیر پنجم، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی

در این تحقیق برای پیش‌بینی میزان تأثیرپذیری یا تغییرات متغیر وابسته یعنی عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه، از متغیرهای مستقل از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام استفاده شد. به این صورت که ابتدا متغیر شناخت وظایف و اهداف‌های تعاونی که بیشترین شدت همبستگی را داشت، وارد معادله شد. مقدار ضریب همبستگی چندگانه ( $R$ ) آن برابر ۰/۶۵۶ و ضریب تعیین ( $R^2$ ) ۰/۴۳۰ به دست آمد. به این معنی که ۴۳ درصد تغییرات متغیر وابسته (عملکرد تعاونی روستایی شهرستان سوادکوه) با این متغیر تبیین می‌شود. به همین صورت متغیرهای بعدی تا هشت گام وارد معادله شد. با توجه به نتایج جدول شماره ۷، با ورود متغیر دوم، مقدار همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی، مقدار ضریب همبستگی چندگانه ( $R$ ) آن برابر

جدول ۷. مدل رگرسیون چندگانه عوامل تأثیرگذار در عملکرد تعاونی تولید روستایی و ضرایب مربوطه

گام	متغیر مستقل	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	B	Beta	t	P
عدد ثابت					۱/۰۶۰		۱۲/۷۷	۰/۰۰۰
۲	شناخت وظایف و اهداف (X <sub>۱</sub> )	۰/۶۵۶	۰/۴۳۰	۰/۴۲۹	۰/۳۱۳	۰/۶۵۶	۱۷/۹۵	۰/۰۰۰
۳	همدلی بین اعضا و ارکان (X <sub>۲</sub> )	۰/۷۰۳	۰/۴۹۴	۰/۴۹۱	۰/۱۱۵	۰/۳۷۷	۷/۲۹	۰/۰۰۰
۴	حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان (X <sub>۳</sub> )	۰/۷۴۰	۰/۵۴۷	۰/۵۴۴	۰/۰۸۶	۰/۲۳۲	۷/۰۸۰	۰/۰۰۰
۵	ارتباط با سازمان‌های مرتبط (X <sub>۴</sub> )	۰/۷۶۰	۰/۵۷۷	۰/۵۷۳	۰/۰۷۱	۰/۱۷۹	۵/۴۹	۰/۰۰۰
۶	اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی در منطقه (X <sub>۵</sub> )	۰/۷۷۰	۰/۵۹۳	۰/۵۸۹	۰/۰۵۲	۰/۱۳۰	۴/۱۰	۰/۰۰۰
۷	حس مشارکت‌پذیری بین اعضا (X <sub>۶</sub> )	۰/۷۷۵	۰/۶۰۰	۰/۵۹۴	۰/۰۳۴	۰/۰۹۰	۲/۶۶	۰/۰۰۸
۸	حمایت‌های قانونی دولت (X <sub>۷</sub> )	۰/۷۸۰	۰/۶۰۹	۰/۶۰۲	۰/۰۲۷	۰/۰۹۷	۲/۰۵	۰/۰۰۲

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳)

$$Y = 1/06 + 0/313X_1 + 0/115X_2 + 0/086X_3 + 0/071X_4 + 0/052X_5 + 0/034X_6 + 0/037X_7$$

### بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی و عوامل مؤثر بر آن در روستاهای شهرستان سوادکوه هم از نظر اعضا و هم از نظر ارکان مدیریتی (مدیران و هیئت مدیره) این تعاونی‌ها بررسی شد. از نظر اعضا، عملکرد این شرکت‌های تعاونی کمتر از حد متوسط بود. همچنین عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی شهرستان سوادکوه از نظر مدیران و هیئت‌مدیره بیشتر از حد متوسط و از نظر کل پاسخ‌دهندگان (اعضا و ارکان مدیریتی) کمتر از حد متوسط بوده است. این نتیجه با یافته‌های هادی‌زاده بزاز و همکاران (۲۰۱۵)، شیردل و همکاران (۲۰۱۴) و روحانی (۱۹۹۷) همخوانی داشت، ولی با یافته‌های پورطاهری و همکاران (۲۰۱۲) ناسازگاری دارد. بنابراین شناسایی عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌ها ضروری است که در این تحقیق به آن پرداخته شده است.

همچنین نتایج نشان داد که بین متغیرهای حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان، سیاست‌های دولت در راستای کوچک کردن دولت، وجود زیرساخت‌های مناسب در بخش تعاون، پرداخت تسهیلات بانکی، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی، حس مشارکت‌پذیری بین اعضا، ارتباط تعاونی با دیگر شرکت‌ها و سازمان‌ها، همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی تعاونی، شناخت وظایف و اهداف تعاونی از سوی اعضا، وجود بانک اطلاعاتی مورد نیاز تعاونی‌ها، قوانین و مقررات مرتبط، وجود نظارت و کنترل مراجع ذصلاح و انجام تحقیقات علمی با متغیر وابسته یعنی عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی رابطه معناداری وجود

در منطقه وارد شد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) آن برابر ۰/۷۷۰ افزایش یافت و ضریب تعیین آن (R<sup>2</sup>) به ۰/۵۹۳ رسید. به این معنی که ۵۹/۳ درصد تغییرات متغیر وابسته عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه با این پنج متغیر تبیین می‌شود.

در گام بعدی متغیر ششم، حس مشارکت‌پذیری بین اعضا وارد شد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) آن برابر ۰/۷۷۵ افزایش یافت و ضریب تعیین آن (R<sup>2</sup>) به ۰/۶۰۰ رسید. به این معنی که ۶۰ درصد تغییرات متغیر وابسته (عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه) با این شش متغیر تبیین می‌شود.

در گام آخر متغیر هفتم، حمایت‌های قانونی دولت را اضافه کردیم که مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) آن برابر ۰/۷۸۰ افزایش یافت و ضریب تعیین آن (R<sup>2</sup>) به ۰/۶۰۹ رسید. به این معنی که ۶۰/۹ درصد تغییرات متغیر وابسته (عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه) با این هفت متغیر تبیین می‌شود.

بنابراین نتایج رگرسیون نشان داد که هفت متغیر به ترتیب بیشترین تأثیر را در عملکرد تعاونی روستایی شهرستان سوادکوه داشته‌اند: شناخت وظایف و اهداف شرکت‌های تعاونی روستایی، همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی تعاونی روستایی، حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان، ارتباط شرکت‌های تعاونی روستایی با سازمان‌های مرتبط با آن، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی در منطقه، حس مشارکت‌پذیری بین اعضا و حمایت‌های قانونی دولت از شرکت‌های تعاونی روستایی.

معادله رگرسیونی نیز با توجه به مقدار ثابت و ضرایب به‌دست‌آمده در ستون چهارم (ضریب استاندارد نشده) به صورتی که در جدول شماره ۷ آمده است، مشخص شد.



توصیه می‌شود کسانی به عنوان مدیرعامل در شرکت‌های تعاونی روستایی انتخاب شوند که علاوه بر مدرک تحصیلی مورد قبول، تخصص مرتبط با تعاونی روستایی و مهارت‌های مدیریتی برای مدیریت صحیح و اصولی تعاونی روستایی و توانایی برقراری ارتباط با سازمان‌ها و دیگر نهادها را داشته باشند و در حد امکان بومی و اهل منطقه روستایی نیز باشند، زیرا نتایج تحقیق نشان داد اعضای تعاونی روستایی به مدیران ساکن مناطق روستایی به دلیل اینکه با مشکلات آن‌ها نزدیکی بیشتری دارند، اعتماد بیشتری داشته‌اند.

از جمله راه‌های حمایت دولت از تعاونی‌های روستایی تقلیل موانع اداری و بوروکراتیک بر سر راه آن‌ها برای اخذ تسهیلات و اعتبارات است که از این طریق از کمبود منابع مالی و سرمایه لازم برای فعالیت این تعاونی‌ها کاسته شود. در راستای تقویت ارتباط شرکت‌های تعاونی تولید روستایی با دیگر سازمان‌ها و برای کاهش وابستگی مالی سازمان تعاون روستایی به آن‌ها، لازم است پس از بررسی‌های کارشناسانه و علمی در زمینه چگونگی تعامل و ارتباط سازمان تعاون روستایی، اقدامات لازم به صورت منطقه‌ای و محلی انجام شود، زیرا به نظر بعضی از ارکان مدیریتی تعاونی روستایی ارتباط ناسالم تعاونی روستایی با بعضی از سازمان‌های دولتی باعث فروپاشی احتمالی تعاونی روستایی در هر منطقه است.

پیگیری و نظارت مسئولان استان و شهرستان‌ها بر عملکرد تعاونی روستایی در قالب برنامه‌هایی مدون و زمان‌بندی شده توصیه می‌شود. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که اکثر تعاونی‌های تولید روستایی از کمبود یا فرسودگی تجهیزات رنج می‌برند، بنابراین پیشنهاد می‌شود سازمان تعاون با ارائه تسهیلات بلندمدت با نرخ کارمزد کم برای تأمین یا جایگزینی امکانات و تجهیزات، گامی ارزشمند در راستای توانمندسازی تعاونی روستایی بردارد.

یکی دیگر از مشکلات تعاونی‌های تولید روستایی، دوشغله بودن ارکان مدیریتی تعاونی به خصوص مدیران عامل است. پیشنهاد می‌شود تمهیداتی برقرار شود تا در اشتغال مؤثر مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره با توجه به تأمین مالی آن‌ها، از اشتغال این افراد در فعالیت‌های دیگر یا حداقل شغل‌های دولتی خودداری شود تا تعاونی روستایی به دلیل کنترل نشدن و نظارت ناکافی مدیریت دچار رکود و اضمحلال نشود.

#### تشکر و قدردانی

این مقاله بخشی از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد نویسنده سوم است که در موسسه آموزش عالی عمران و توسعه همدان انجام شده است.

دارد. نتایج به‌دست‌آمده توسط حاجی و همکاران (۲۰۱۵) مبنی بر وجود رابطه بین اطلاعات مدیریت، شرایط اقتصادی اجتماعی و فرهنگی مناسب با عملکرد تعاونی‌ها، نتایج ظریفیان و بهادری (۲۰۱۴) مبنی بر وجود رابطه بین عملکرد تعاونی‌ها با تخصص مدیرعامل و سطح سواد اعضا، نتایج کرباسی و اوحدی (۲۰۱۱) مبنی بر وجود رابطه بین سابقه مدیریتی مدیرعامل و مدت زمان فعالیت شرکت تعاونی در کارایی اقتصادی تعاونی‌ها با این تحقیق همخوانی داشته است، ولی با نتایج امینی و اسماعیلی فلاح (۲۰۰۹) ناهمخوانی دارد.

بر پایه نتایج، هفت متغیر به ترتیب بیشترین تأثیر را در عملکرد تعاونی تولید روستایی شهرستان سوادکوه داشته‌اند که عبارتند از: شناخت وظایف و اهداف شرکت‌های تعاونی روستایی، همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی، حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان، ارتباط شرکت‌های تعاونی روستایی با سازمان‌های مرتبط با آن، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی در منطقه، حس مشارکت‌پذیری بین اعضا و حمایت‌های قانونی دولت از شرکت‌های تعاونی روستایی که این هفت عامل در مجموع ۶۰/۹ درصد متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. این نتیجه با یافته‌های حاجی و همکاران (۲۰۱۶)، محمدزاده چالی و همکاران (۲۰۱۵)، حاجی و همکاران (۲۰۱۵)، ماهازریل و همکاران (۲۰۱۲)، یولیانندو و همکاران (۲۰۱۵) و هربل و همکارانش (۲۰۱۵) همخوانی دارد.

بنابراین با استناد به یافته‌های تحقیق و عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌ها، ارائه آموزش‌های مؤثر برای معرفی تعاون و مزایای کار گروهی و روشن سازی اهداف تعاونی روستایی هم بین اعضا و هم در جامعه روستایی ضروری است. در زمینه نحوه اختصاص سود به اعضا، پیشنهاد می‌شود از طرف تعاونی تولید روستایی یا سازمان‌های مسئول، لویحی مبنی بر تجدید نظر یا تبصره در این گونه قوانین که باعث به‌وجود آمدن محدودیت‌های مالی برای تعاونی تولید روستایی می‌شود، تصویب شود تا اعضا از نحوه اختصاص سود رضایت بیشتری را داشته باشند و به توسعه تعاونی‌های تولید روستایی کمک شود.

همچنین پیشنهاد می‌شود افرادی که به‌عنوان هیئت‌مدیره و مدیر عامل انتخاب می‌شوند، سابقه عضویت و تجربه کافی در تعاونی داشته باشند تا از آسیب‌های احتمالی ناشی از آگاهی‌نداشتن از اصول و فلسفه شکل‌گیری تعاونی و اهداف و کارکردهای آن پرهیز شود. افزایش اعتماد و همدلی بین اعضا یکی از عوامل تأثیرگذار بر بهبود عملکرد تعاونی‌ها به دست آمد. در این زمینه با توجه به شرایط فرهنگی مختلف روستاها، پیشنهاد می‌شود حس همدلی و اعتماد از طریق ایجاد فضاهای جمعی بین اعضای تعاونی‌ها برقرار شود. همچنین برقراری روابط بیشتر می‌تواند باعث افزایش همدلی و اعتماد افراد بر اثر شناخت از یکدیگر باشد.

## References

- Altman, M. (2015). Cooperative organizations as an engine of equitable rural economic development. *Journal of Co-Operative Organization and Management*, 3(1), 14-23. doi: 10.1016/j.jcom.2015.02.001
- Amini, A. M., & Ismaili-Fallah, M. (2009). [Study of Isfahan rural cooperative companies and their success (Persian)]. *Journal of Water and Soil Science*, 12(4), 273-88.
- Ansari, H. (2003). *Foundations of cooperation* (Persian). Tehran: Payame Noor University Publication.
- Arabmazar, A. A., Hosseini, M. H., & Shafiee, Z. (2009). [A performance assessment of Tehran city tax affairs office on the basis of a Balanced Scorecard Model (Persian)]. *Iranian National Tax Administration*, 17(4), 9-30.
- Baseri, B., Sadeghi, H., & Khaksar, G.H. (2010). [Performance of producer cooperatives in Iran's agriculture sector (Persian)]. *The Economic Research*, 10(3), 1-24.
- Feyzabadi, H. (2007). *[The role of entrepreneurship, applying the cooperative principles and their relationship in cooperatives success (Persian)]*. Research project. Bojnurd: Coop-erative Administration of North Khorasan.
- Hadizadeh-bazaz, M., Buzarjomehri, K., Shayan, H., Noghani-dokhte Bahmani, M. (2015). Performance evaluation of rural production cooperatives on the sustainable agricultural development (Case study: Nishabour county). *Journal of Research and Rural Planning*, 4(2), 111-125.
- Haji, L., Chizari, M., & Choobchian, S. (2015). [Perceptions of agricultural production cooperative members regarding sustainable development in Naghadeh town-ship (Persian)]. *Cooperation and Agriculture*, 4(15), 91-117.
- Haji, L., Chizari, M., & Choobchian, S. (2016). [Structural analysis of factors affecting the sustainable development of agricultural production cooperatives in rural areas Naghadeh township (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 7(1), 195-216.
- Herbel, D., Rocchigiani, M., & Ferrier, C. (2015). The role of the social and organisational capital in agricultural co-operatives' development Practical lessons from the CUMA movement. *Journal of Co-Operative Organization and Management*, 3(1), 24-31. doi: 10.1016/j.jcom.2015.02.003
- Karbasi, A. & Ohadi, N. (2011). [Evaluating the economic efficiency of agricultural producing cooperatives a case study of Sirjan city (Persian)]. *Cooperation and Agriculture*, 22(6), 1-20.
- Mahazril, A., Hafizah H. A. K., & Zuraini Y. (2012). Factors affecting cooperatives' performance in relation to strategic planning and members' participation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65, 100-105. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.11.098
- Mohammadzade-Chali, M., Sharifzadeh, M. M., Abdollahzadeh, G.H., & Kuseh-Gharavi, Y. (2015). *[Assessment the performance of the pasture cooperatives unions in Golestan Province (Persian)]*. Paper presented at The International Conference on Sustainable Development With a focus on Agriculture, Environment and Tourism, Tabriz, Iran, 16-17 September 2015.
- Pourtaheri, M., Papoli, M. H. & Fallahi, A. (2012). [Assessment the performance of agricultural cooperatives in rural areas case study: khoramabad township (Persian)]. *Geography and Development Iranian Journal*, 10(26), 49-60.
- Rohani, S. (1997). [A survey on the performance of rural cooperatives in Hamadan province (Persian)]. *Agricultural Economics and Development*, 5(1), 187-210.
- Sadeghi, H., Seydaee, E., Ghobadi, S., & Salehi, M. (2016). [Evaluating the performance of institutions and organizations related to sustainability are: Ceas the Dehdez in the city Ize (Persian)]. *Journal Space Economy & Rural Development*, 5(2), 119-140.
- Sa'di, H. (2007). [Evaluating agricultural production cooperatives of Iran: a case study in Kaboudarahang county of Hamedan province (Persian)]. *Journal of Village and Development*, 10(2), 137-164.
- Shaabanalifami, H., Chopanian, S., Rahimzadeh, M., & Rasooli, M. (2006). [Women's cooperatives in Iran: Recognition and analysis of success (Persian)]. *Women's Studies*, 4(2), 89-109.
- Shirdel, A., Ghaffari, A., & Bagheri, A. (2014). [Perceptions of agricultural production members regarding cooperatives performance in Ardabil township (Persian)]. *Cooperation and Agriculture*, 3(11), 119-142.
- Yuliando, H., Erma, K. N., Cahyo, S. A., & Supartono, W. (2015). The strengthening factors of tea farmer cooperative: Case of Indonesian tea industry. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 3, 143-148. doi: 10.1016/j.aaspro.2015.01.028
- Zand, A., & Hosseini, J. F. (2015). [Level of usage Innovation capacity to improve performance in rural women's cooperatives (Persian)]. *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, 8(1), 29-43.
- Zarifian, S., & Bahadori Ghezeljeh, M. (2014). [Performance analysis of autonomous rural production cooperatives in Hamadan province according to SWOT model (Persian)]. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 45(1), 163-174.
- Zheng, S., Wang, Z., & Song, S. (2011). Farmers' behaviors and performance in cooperatives in Jilin Province of China: A case study. *The Social Science Journal*, 48(3), 449-457. doi: 10.1016/j.soscj.2011.05.003